

מזיכרונותיו של תומס גבע על האיסוף לקראת הגירוש מברלין, 1943

אמא ואני בילינו יומיים נוספים בדירה הנטושה בתהיות לגבי העתיד. לא היה סימן לסיום קרוב של המלחמה, ולא ניתן למצוא מקום מסתור אמין. משאבינו הספיקו בקושי לממן חיים בלתי חוקיים במשך חודש אחד.

לעומת זאת, הייתי רגיל לעבודה קשה. "מחנות עבודה במזרח" – הרעיון לא נשמע כל כך בלתי אפשרי; פועל טוב יכול אפילו להביא פרנסה הוגנת. ובסופו של דבר היתה התקווה שאצליח להביא לשחרור נוסף.

יצאנו אם כן פעם נוספת לחצות את העיר, עמוסים בארבע המזוודות. באותה פינת הרחוב בצפון ברלין שבה לפני שלושה חודשים הסרנו אותם, הצמדנו עכשיו מחדש את מגני הדוד הצהובים שלנו. נכנסנו למחנה האיסוף.

הפעם הצטופפו טיפוסים אחרים בכלוב המעצר שבגרוסה המבורגר. למרות שהיינו צפופים, תריסר אנשים בחדר, עם מעט אוכל, שררה אווירה של תקווה מתריסה.

קבוצת צעירים ציונים הגיעה מחווה גרמנית שהפכה לבית כלא. בערבים ארגנו קבוצות דיון, שרו שירים ארץ-ישראליים סנטימנטליים ואף רקדו "הורה". מקור ההתלהבות שלהם נשגב מבינתי; גם לא תפסתי את הטכניקה של צעדי הריקוד המוזרים. מעגל רוקדים אחר התרכז מסביב לנגן אקורדיון בלונדיני גוך, יהודי למחצה, שהפליא לבשל ולרקוד סטפס. היתה זו קבוצת צעירים וצעירות שחיפשו חברה, ואליהם התחברו אפילו כמה מהשוטרים ששמרו עלינו.

פרשיות אהבים של נערות נאות עם הקצינים נתפסו כקלון מוחלט. ובכל זאת, איש לא יכול היה להאשים אותן על שחיבבו את המחצית הנוצרית של מוצאן יותר מאשר את המחצית האחרת. ידידות מוצלחת עשויה אפילו להביא לשחרור. יחסי חיבה בין העצירים והעצירות עצמם היו נפוצים יותר. גם אווה-רות מצאה שם בן זוג, מישהו תמים פחות ממני, ועברה לגור בחדרו, למרבה הסלידה הכללית. אני עצמי, בתחושת קנאה אבודה, חיפשתי את חברתו של כל מי שיסכים להתרועע עם בור כמוני.

בין העצירים היו יהודים למחצה, "בלתי חוקיים" שנתפסו, זרים, עובדי הקהילה ואנשים זקנים. היהודים הפולנים הבודדים שנמלטו ממה שכונה "מחנות ריכוז", עוררו את אהדתם של כולם. הם חזרו על סיפוריהם בהתלהבות גדולה, ורק מעטים הטילו ספק ותהו אם הסיפורים מוגזמים. יוצא דופן היה צעיר מדוכא, עצבני ומעורר רחמים, שטען כי ברח מ"אשוויץ", אחד ממחנות העבודה כביכול בשלזיה. לא נתתי אמון בדיווחיו, בעיקר בגלל חוסר השליטה העצמית שגילה. האשמותיו הפרועות וחסרות ההוכחות נגד התרבות

המערבית גרמו למורת רוח כללית. לא היו אלו רק האשמות בשעת רתחה; היה זה למעשה חילול קודש.

החל המיון לצורך המשלוחים. זקנים ובעלי מדליות צבאיות יישלחו לטרזיינשטט, השאר למזרח. נערכו הרצאות על ההתנהגות בנסיעה, חולקו מספרי זיהוי ומנות אוכל למסע. בבוקר המחרת עלינו על המשאיות שלקחו אותנו לתחנת שטטינר (Stettiner), תחנה של רכבות משא.

מאחורי הקטר עמד קרון נוסעים לאנשי המשטרה, ואחריו כ-20 קרונות משא סגורים. הרציף המה זקיפים, אצבעותיהם מונחות במתח רב על תת-המקלע. מעל גג הקרון האחרון איימה עלינו מכונת ירייה ארוכת קנה.

אמא ואני השתדלנו להישאר יחד, ונדחפנו לתוך קרון שעל רצפתו מצע קש. ארבעה פתחי האוויר חסומים בתיל ועביט בודד ישמשו עוד 20 מועמדים למזרח. עיני הסקרניות הצליחו בקושי להבחין בכתובת מן הימים בצרפת שלפני המלחמה. גייסתי את הכישרונות הלשוניים של בני לווייתי למסע על מנת לתרגם את הכתובת: אופיו של המטען נקבע בעבר על "40 איש, 8 סוסים". מה היא ההערכה הרשמית של התכולה הנוכחית – העניין הדאיג אותנו, ונותר בגדר מסתורין.

הרכבת יצאה לדרך. כמחווה לעיר הולדתם ברלין פיזמו רבים שיר פרידה אחרון. ארובות של בתי חרושת, ציוני דרך של הפרוורים המזרחיים של המטרופולין, צלליות על רקע הדמדומים היורדים התרחקו לאורך המסילה. הכרך ההומה עטה דממה, הווייתו החשוכה אינה מבחינה במעט ילדיו הנפרדים ממנו. אולי האחרים, הרבים שלא יראו עוד את העיר לעולם, הרגישו בניד ראש עצוב אחרון של ברכת שלום. אלי נותרה העיר מנוכרת וקרה. אולי התביישה בעצמה...

בפעימות קצובות התרחקה הרכבת מגרמניה – ועמה אנחנו, עוזבים עולם שאבד לנו – אותו עולם שאיבד את עצמו.

מקור: תומס גבע, נעורים בכבלים. ילד ניצל מן השואה, יד ושם, ירושלים 2003, עמ' 42-40.